

УДК 37.01.004.9

Слатвінська О.А., канд.біол.наук, старший

науковий співробітник лабораторії

професійної освіти і навчання Інституту

професійно-технічної освіти НАПН України

**ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
В ПРОГРАМАХ ЗДОРОВ'ЯСПРЯМОВУЮЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПЕДАГОГІВ ПТНЗ.**

Слатвінська О.А. Впровадження інноваційних педагогічних технологій
в програмах здоров'яспрямовуючої діяльності педагогів ПТНЗ.

Анотація. У статті автором здійснений аналіз сутності інноваційних педагогічних технологій, можливостей їх застосування в програмах зі сприяння здоров'ю учнів ПТНЗ..

Ключові слова: інноваційні педтехнології, профілактика, ПТНЗ, ПТО.

Слатвинская Е.А. Внедрение инновационных педагогических технологий в программах здоровьенацеленной деятельности педагогов ПТНЗ.

Аннотация.. В статье автор делает попытку анализа сущности инновационных педагогических технологий, возможностей их использования в программах по содействию здоровью учащихся ПТУЗ.

Ключевые слова : инновационные педтехнологии, профилактика, ПТО, ПТУЗ

Slatvinska O.A. Introduction of innovative educational technologies in in health promotion programmes for teacher's of vocational schools

Abstract . The author attempts to analyze the essence of innovative teaching technologies, its potential for utilization in health promotion programmes for teacher's of vocational schools.

Key words: innovative teaching technologies, health promotion programmes, prevention, vocational schools.

Просвітницько-профілактична діяльність спрямована на інформування учнів ПТНЗ про наслідки небезпечної поведінки, вироблення навичок здорового способу життя, сприяє формуванню культури та позитивного ставлення до власного здоров'я. Аналіз державних документів останніх років дозволяє констатувати, що пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до свого здоров'я та здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної й суспільної цінності [3, с.56-63]. Належне виконання цих завдань можливе за умови модернізації самої освіти, ключовими позиціями якої мають стати такі принципи, як відродження національно-культурних традицій українського народу, демократизація та гуманізація всього навчально-виховного процесу, створення передумов для підготовки кваліфікованих робітників нового типу, всебічно освічених, творчих, які вміють швидко адаптуватись в нових економічних умовах. До такого розуміння своєї ролі в наш час готовий не кожен педагогічний працівник, при цьому й сама система підготовки та перепідготовки викладачів потребує вдосконалення.

Постановка проблеми. Система професійно-технічної освіти (ПТО) в Україні на сучасному етапі знаходиться на перетині питань використання традиційних технологій та інтерактивних методів та прийомів навчання. Просвітницько-профілактична діяльність ПТНЗ має бути спрямована на інформування дітей і молоді про наслідки небезпечної поведінки, вироблення навичок здорового способу життя, сприяти формуванню культури та позитивного ставлення до власного здоров'я.

Мета статті полягає саме у висвітленні ідеї впровадження інноваційних педагогічних технологій в програмах здоров'яспрямовуючої діяльності педагогів ПТНЗ, аналізу сутності інноваційних педагогічних технологій, зокрема методу case-study, можливості їх застосування в програмах зі сприяння здоров'ю учнів ПТНЗ

Аналіз актуальних досліджень.

Сучасний рівень освіти, професійного навчання значною мірою залежить від результативності запровадження технологій навчання, що ґрунтуються на нових методологічних засадах, сучасних дидактичних принципах та психолого-педагогічних теоріях [8,с.73-81].

Модернізація системи освіти, професійної підготовки ПТНЗ пов'язується, насамперед, із введенням в освітнє середовище інноваційних технологій, в основу яких покладено цілісні моделі навчально-виховного процесу, заснованих на діалектичній єдності методології та засобів її реалізації.

Розбіжності у тлумаченні поняття «інновація» спричинені неоднаковим баченням авторами їх суті, а також принциповості нововведень. Одні з них переконані, що інноваціями можна вважати лише те нове, яке має своїм результатом кардинальні зміни у певній системі, інші - зараховують до цієї категорії будь-які, навіть незначні, нововведення.

Під поняттям «технологія» розуміють сукупність прийомів, що застосовуються в якій-небудь справі, майстерності. Тому педагогічна технологія – сукупність засобів і методів відтворення теоретично обґрунтованих процесів навчання та виховання, що дозволяють успішно реалізовувати завдання освіти, зокрема професійної [8,с.73-81].

Для модернізації системи профтехосвіти необхідна зміна позиції педагога як викладача на позицію педагогічної підтримки учня. По-перше, педагогові важливо підтримувати в дитині прагнення до самостійності, самопізнання, самоаналізу та самооцінки, «вирощувати» в ньому здатність знаходити опору в самому собі, стати більше координатором, наставником, ніж безпосереднім джерелом знань та інформації. По-друге, існує необхідність розробки навчальних програм нового покоління, які б акцентували не стільки сутність відомостей, скільки способи засвоєння учнями нової інформації. По-третє, необхідність впровадження навчання за допомогою ситуаційних завдань, при вирішенні яких викладач та учні виступають у ролі рівноправних партнерів, які разом навчаються вирішувати

значущі для них проблеми. Використання методу аналізу конкретних ситуацій може сприяти зміні характеру відносин не тільки між педагогами та учнями, а й між самими учнями, оскільки в них буде закладатися потреба у спільній діяльності, спрямованій на пошук оптимального вирішення значущих для них проблем.

Зміні характеру відносин учасників освітнього процесу сприятиме й інший підхід до планування навчальних занять, обумовлений включенням у навчальний процес певних ситуаційних завдань. Зараз заняття плануються відповідно до змісту навчальних програм: фрагмент навчальної програми стає темою заняття. Остання перетворюється в його мету - треба вивчити певний фрагмент змісту, обов'язкового для засвоєння навчального матеріалу. Такому підходу до планування занять відповідає орієнтація на мотивацію навчального обов'язку.

Існує також проблема переходу до моделі випереджувальної освіти, в якій цінностями виступають самостійність, професіоналізм, мобільність, підприємництво, комунікативність; актуальним є вдосконалення системи підготовки педагогічних працівників для професійно-технічних навчальних закладів, потребує удосконалення й система оцінювання навчальних і професійних результатів, при яких оцінка успішності учня має враховувати складність матеріалу та якість його засвоєння [7, с. 63]. Для модернізації контрольної-оцінної системи необхідно перейти від авторитарності та примусу, властивих традиційним формам і методам оцінки, до спільної діяльності з учнями щодо підвищення якості результатів навчання, коли критерії оцінювання того чи іншого завдання розробляються разом з учнями до початку роботи над завданням. За таких умов кожний учень знає, чого від нього чекає педагог, і, швидше за все, буде прагнути виправдати ці очікування [5, с. 152–216].

Інноваційна діяльність у ПТНЗ вимагає сучасного науково-методичного забезпечення, розробки нових форм та методів навчально-

виховної діяльності, дидактичного забезпечення навчального процесу, нових прогресивних технологій навчання [2, с. 21-31].

Виклад основного матеріалу.

Вирішення проблеми підготовки кваліфікованих робітників якісно нового рівня потребує удосконалення навчального процесу шляхом пошуку та впровадження нових технологій навчання не тільки спец предметам, а й впровадженню програм в ПТНЗ здоров'яспрямовуючої діяльності .

Проблемі формування здорового способу життя присвячено ряд наукових досліджень. Так, у працях О. Балакіревої, О. Вакуленко, Л. Ващенко, Л. Жаліло, Н. Комарової, Р. Левіна, С. Омельченко, О. Яременка адаптовано до українського контексту міжнародні концептуальні засади сприяння здоров'ю як теоретичні основи формування здорового способу життя[2, с. 21-31]. Вітчизняні теоретики та практики О. Безпалько, Н. Заверико, Н. Зимівець, В. Оржеховська, О. Песоцька, В. Петрович, Л. Сущенко, О. Стойко, С. Терницька запропонували нові соціально-педагогічні технології формування здорового способу життя дітей та молоді. Проблема здоров'язбереження пов'язана з збільшенням кількості у молоді хронічних захворювань , характерних для зрілого віку [6, с. 5-30].

Стан здоров'я людини на 50 % залежить саме від її способу життя. Формування способу життя людини особливо інтенсивно відбувається в підлітковому та юнацькому віці. Збереження здоров'я підростаючого покоління - це інвестиції в майбутнє країни, бо це сприяє зменшенню дефіциту трудових ресурсів.

Реалізація здоров'язберігаючої функції освіти має відбуватися через формування ціннісного ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих. У Законі України «Про професійно-технічну освіту» завдання із проведення оздоровчої або здоров'язберігаючої діяльності та формування позитивної мотивації до здорового способу життя в учнів ПТНЗ безпосередньо не ставляться. Однак час вимагає внести корективи про доповнення ряду завдань для професійної освіти у відповідних законах України, оскільки

навчання в системі ПТО припадає на активний період розвитку і становлення особистості. Отже, професійна освіта, починаючи з початкової - професійно-технічної, також повинна забезпечувати функцію збереження здоров'я, яка останнім часом набула вагомості суспільної значущості. Кожна суспільна формація формує потрібний їй тип виховання навичок здорового способу життя, передбачає формування ціннісної орієнтації на здоров'я та ціннісного ставлення до здоров'я власного, так і здоров'я оточуючих людей [6, с.152-216]. Формування ціннісних орієнтацій - досить складний і тривалий процес. До моменту вступу в ПТНЗ молодь вже має критерії життєвих цінностей, але вік 15-17 років є основним і переломним для їх становлення. Сформоване ціннісне ставлення передбачає дієву свідому поведінку людини стосовно ведення здорового способу життя. Ціннісне ставлення до здоров'я є однією з найважливіших якостей внутрішньої структури особистості і являє собою сукупність індивідуальних вибіркового зв'язків особистості з різними явищами та предметами навколишнього середовища, насамперед із професійними. Ставлення до здоров'я не може з'явитися само по собі, воно формується в процесі становлення особистості протягом певного часу і є результатом впливу освіти та середовища. Позитивне, ціннісне ставлення до здоров'я передбачає усвідомлення особистістю, що саме здоров'я є найважливішою цінністю для людини. Традиційні просвітницькі та виховні засоби не спроможні викликати позитивні зрушення в стані здоров'я підрастаючого покоління. Тому виникає необхідність пошуку педагогічних систем, які здатні забезпечити формування дійсно ціннісного ставлення молоді до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, особливо в умовах професійно-технічної освіти, де формується майбутній кваліфікований робітник, основа трудового і оборонного потенціалу країни.

Кожний викладач володіє різнорізними методами навчання і виховання. Завдання педагогічного працівника полягає у відборі таких методів, які були б ефективними у формуванні ціннісного ставлення до

здоров'я. Крім традиційних (лекції, бесіди, дискусії), інтерактивні методи допомагають залучити учнів до здоров'яспрямованої діяльності. Підвищення дієвості традиційних методів спостерігається за умови участі спеціально запрошених фахівців у здоров'яспрямованих навчальних або позаурочних заходах. Відомо, що пасивні методи навчання (коли учень лише засвоює та відтворює інформацію) мають нижчу (в 5-10 разів!) ефективність, ніж активні або інтерактивні [4, с.88-93]. Під час лекції учень засвоює лише 5% матеріалу, читання – 10%, роботи з відео/аудіоматеріалами – 20%, демонстрації – 30%, дискусії – 50%, практики – 75%, а коли учень навчає інших чи відразу застосовує знання – 90% ,стає не об'єктом, а суб'єктом навчання, він відчуває себе активним учасником подій і власної освіти та саморозвитку. Це забезпечує внутрішню мотивацію навчання, що сприяє його ефективності.

Методи інтерактивного навчання можна поділити на дві великі групи: групові та фронтальні. Перші передбачають взаємодію учасників малих груп (на практиці - від 2-х до 6-ти осіб), другі – спільну роботу та взаємонавчання всього класу. Час обговорення в малих групах – 3-5 хвилин, виступ – 3 хвилини, виступ при фронтальній роботі – 1 хвилина.

До групових методів належать робота в парах, робота в трійках, змінювані трійки, $2+2=4$, карусель, робота в малих групах, акваріум.

Фронтальні методи об'єднують такі напрями : *велике коло, мікрофон, незакінчені речення, мозковий штурм, аналіз дилеми, мозаїка*. [4, с. 88-93]. Існують багато методів, які використовуються під час навчання. Наприклад, основною формою організації навчальної діяльності практично у всіх країнах світу на сьогодні є класно-урочна система. Будучи прогресивною протягом чотирьох століть, в наш час вона перестала задовольняти потреби суспільства в освіті і потребує вдосконалення. Її критика найчастіше пов'язана з пасивністю учнів на уроках та відсутністю інтересу до навчання, зниженням якості знань, перевантаженням дітей домашніми завданнями й уроками тощо. Натомість сучасні інноваційні технології інтерактивного

навчання дозволяють активізувати навчальні можливості учнів замість переказування абстрактної «готової» інформації, відірваної від їхнього життя і суспільного досвіду.

Застосування інтерактивних технологій висуває певні вимоги до структури уроків. Як правило, структура таких занять складається з п'яти елементів:

- а) мотивація;
- б) оголошення представлення теми та очікування навчальних результатів;
- в) надання необхідної інформації;
- г) інтерактивна вправа - центральна частина заняття;
- д) підбиття підсумків, оцінювання результатів уроку.

Нині в просвітницько-профілактичних програмах професійних навчальних закладах України -перевага віддається активним та інтерактивним методам, серед яких особливої уваги заслуговує case-study («кейс-стаді» або метод кейсів) [1]. Тому існує потреба висвітлення існуючого досвіду використання цього методу, що може бути корисним для спеціалістів, які здійснюють просвітницько-профілактичну роботу. Можна виділити такі особливості методу case-study:

- неоднозначність розгортання ситуації та її вирішення вчить тому, що не буває єдино вірної відповіді, й допомагає виробити кілька можливих відповідей відразу;
- кейси й додатки до них дозволяють використати різноманітні джерела знань;
- колективний характер пізнавальної діяльності, що припускає різноманітні форми роботи: обмін думками, обговорення, мозкову атаку, роботу в малих групах, дискусію, що є найважливішою передумовою синергетичного ефекту, тобто множення зусиль учасників навчання й пізнавального результату;
- індивідуальна й колективна робота в умовах вільного висловлювання ідей

дозволяє говорити про творчий процес пізнання, що у свою чергу забезпечує наявність крім логічної моделі пізнання, ще й механізмів образного пізнання.

До кейсів висувається ряд вимог : він повинен містити реальну, ґрунтовну інформацію, достатню для того, щоб той, кого навчають, зміг уявити себе в описаній ситуації й ототожнити з людьми, що беруть участь у ній. За своєю природою кейс тим кращий, чим більш реальна ситуація. Вона повинна бути зрозумілою до найменших подробиць, але не являти собою добре сформульовану проблему [1;5 с. 152–216]. Навчання пошуку та її формулюванню і є принциповим у застосуванні методу case-study .

Грамотно розроблений кейс – це інструмент, за допомогою якого в навчальну аудиторію привноситься частина реального життя, реальна ситуація, що виникла в ході педагогічної діяльності, над якою треба самостійно попрацювати й представити обґрунтоване рішення. Таким чином, повертаючись до визначення методу case-study, можна сказати, що це метод, що містить у собі водночас спеціалізований навчальний матеріал, інструкцію по роботі з даним кейсом, рекомендації з використання кейса та спеціальну технологію використання цього матеріалу в процесі навчання в малій групі складом 3–6 осіб. Перед початком цього етапу педагогу обов'язково необхідно озвучити часові межі, завдання роботи, у якому вигляді повинен бути оформлений результат, звіт про роботу, обговорення й аналіз висновків, зроблених за матеріалами кейса самостійно.

Основні завдання даного етапу для учасників навчання такі:

1. Визначення основних проблем аналізованої ситуації, рівня виникнення проблем і прийняття рішень, мети й шляхів рішення головної проблеми, обмежень і вимог до рішення.
2. Підготовка до формулювання власних висновків і висновків перед групою. Обов'язковими вимогами цього етапу виступають: участь кожного в обговоренні; можливість кожному висловити свою точку зору й одержати уявлення про думки інших; командний характер роботи, що вимагає вміння вислухувати й ураховувати чужі думки.

3. Визначення проблематики ситуації. Дуже важливе місце в процесі конструювання кейса займають визначення проблеми, навколо якої буде розвертатися ситуація.
4. Побудова моделі ситуації : прості, складні (припускають наявність у кейсі проблеми, однак способи її рішення студентам необхідно знайти самостійно); надскладні (кейс містить тільки опис конкретної ситуації, і учасникам необхідно самостійно визначити й сформулювати проблему, розробити різні варіанти рішення проблеми, вибрати оптимальний варіант рішення).
5. Пошук інформації для ситуації. При цьому джерела інформації можуть бути найрізноманітніші. Серед основних джерел можна виділити такі, як художня й публіцистична література (вона може підказати гарні ідеї й навіть визначити сюжетну канву кейса), «місцевий матеріал» (його джерелом є практичний досвід конкретного педагога, реальний випадок з життя).
6. Створення опису ситуації / написання тексту кейса.
7. Розробка методичної частини кейса. Вона роз'ясняє місце цього кейса в курсі й формулює завдання по аналізу. Після того як кейс розроблений, він обов'язково повинен пройти апробацію. Отже, специфіка методу така, що не можна з точністю визначити, як будуть розвиватися події. Проводячи заняття за допомогою методу case-study, педагог щоразу буде зіштовхуватися із проблемами організаторського порядку – вирішення завдання виконання запланованих дій, організації навчального процесу. Це пов'язано з необхідністю організації індивідуальної, групової, колективної діяльності учасників, об'єднання їх навколо аналізованої проблеми, забезпечення необхідної динаміки розвитку дискусії, рівної роботи пасивних й активних учасників.

В програмі профілактики ВІЛ/СНІДу, туберкульозу і ризикованої поведінки використовується низка кейсів. Специфіка методу така, що не можна з точністю визначити, як будуть розвиватися події навчального кейсу. Проводячи заняття за допомогою методу case-study, педагоги ПТНЗ щоразу будуть зіштовхуватися із проблемами організаторського порядку –

вирішення завдання виконання запланованих дій, організації навчального процесу. Це пов'язано з необхідністю організації індивідуальної, групової, колективної діяльності учасників, об'єднання їх навколо аналізованої проблеми, забезпечення необхідної динаміки розвитку дискусії, рівної роботи пасивних й активних учасників.

Однією з умов успішності формування ціннісного ставлення до здоров'я є психологічна готовність педагогічного працівника до інновацій та самовдосконалення у сфері педагогічної здоров'яспрямованої діяльності. У результаті цілеспрямованого самовдосконалення педагог подає власний приклад дотримання здорового способу життя, чим, безперечно, демонструє переваги здорового способу життя та його значення в процесі становлення успішної людини. Сьогодні потрібні не просто педагоги, а педагоги-новатори, до яких висуваються відповідні загальнопедагогічні, дидактичні, технологічні, організаційно-технічні та гігієнічні вимоги. Саме такі викладачі спроможні підготувати фахівця, який володітиме необхідними на сьогодні якостями: здатністю до самостійної постановки й реалізації цілей; співробітництва як конструктивної та доцільної взаємодії з іншими; орієнтацією на роботу в колективі, на перевагу групових форм роботи; здатністю до взаємонавчання (тобто, навчатися і навчати); розвинутим умінням оцінювати роботу як власну, так і чужу; умінням отримувати й інтерпретувати інформацію; наявністю толерантності й навичок роботи з представниками різних культур, релігій, типів комунікацій і цінностей; розвинутим логічним мисленням; сформованими навичками вирішення проблем; умінням самостійно приймати рішення; отримувати й використовувати інформацію; пізнавальною самостійністю. Такі педагоги зуміють сформувати робітника-інтелігента – фахівця, якого потребує сьогодні ринок праці.

ВИСНОВКИ

Турбота про здоров'я вихованців - одне з головних завдань педагогічного колективу навчального закладу. Але турбуватися професійно

означає бути готовим педагогічними методами і відповідно до сучасних медико-біологічних уявлень про ріст і розвиток організму та вплив факторів довкілля на здоров'я людини правильно організувати, здійснювати та контролювати формування ціннісного ставлення до здоров'я. Методична підготовка викладача до організації й проведення здоров'яспрямованої діяльності в ПТНЗ допомагає обрати зміст та адекватні методи навчання і виховання для досягнення поставленої мети. Результатом здоров'яспрямованої діяльності викладачів і учнів стає створення там здоров'язберігаючого середовища, оволодіння і використання педагогами здоров'язберігаючих технологій в навчально-виховному процесі, не шкодячи здоров'ю своїх вихованців. Провідними завданнями для викладачів ПТНЗ є постійне підвищення рівня сформованості ціннісного ставлення до здоров'я і формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у своїх учнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багиев Г. Л., Наумов В. Н. Руководство к практическим занятиям по маркетингу с использованием кейс-метода [Електронний ресурс]. // Энциклопедия маркетинга. – Режим доступу: <http://www.marketing.spb.ru/read/m21/>
2. Гаврилук О. О.Спрямування освітніх інноваційних процесів на модернізацію професійного навчання : Педагог професійної школи /За заг. ред. Т.М.Герлянд. – К.: ПТТО НАПН України, 2009. - Вип. 1. – с.21-31.
3. Гай Н.М. Використання інтерактивних технологій на уроках спецдисциплін: : Педагог професійної школи /За заг. ред. Т.М.Герлянд. – К.: ПТТО НАПН України, 2009. - Вип. 1. – с.56-63.
4. Дахновська Н. П. Використання інтерактивних методів навчання у професійній підготовці майбутніх кваліфікованих робітників : Педагог професійної школи /За заг. ред. Т.М.Герлянд. – К.: ПТТО НАПН України, 2009. - Вип. 1. – с.88-93.
5. Лях Т. Л. Використання інтерактивних методів у програмах з формування здорового способу життя / Т. Л. Лях, Т. В. Журавель // Основи громадського здоров'я: теорія і практика : навч.-метод. посіб. / [Т. П. Авельцева, Т. П. Басюк, О. В. Безпалько] ; за заг. ред. О. В. Безпалько. – Ужгород : ВАТ «Патент», 2008. – с. 152–216.
6. Оржеховська В.М. Здоровий спосіб життя : навч.-метод.посіб. / В.М. Оржеховська, О.О. Єжова. – Суми : Видавництво СумДПУ ім.А.С.Макаренка, 2010.- 188 с.
7. Паржницький В. В. Інноваційні педагогічні технології та шляхи впровадження їх у навчальний процес ПТНЗ / В.В. Паржницький // Професійно-технічна освіта: інноваційний досвід, перспективи. Науково-методичний збірник / Упорядник Н. І. Бугай. – Вип. 1. – К., 2005. – 236 с.
8. Селізар В. М Впровадження в навчально-виховний процес ПТНЗ

інноваційних технологій: Педагог професійної школи /За заг. ред.
Т.М.Герлянд. – К.: ІШТО НАПН України, 2009. - Вип. 1. – с. 73-81.

Відомості про автора

Прізвище Слатвінська
Ім'я Олена По батькові Анатоліївна
Вчений ступінь кандидат біологічних наук
Установа Інститут професійно-технічної освіти НАПН України,
лабораторія професійної освіти і навчання І
посада старший науковий співробітник
адреса 01011 м.Київ, вул. Панаса Мирного 17 кв.11
телефон 044-569-64-57
095-494-11-05
e-mail 2109@i.ua